

เทพีเสรีภาพ
 ตั้งอยู่ ณ เกาะเบคโล
 นครนิวยอร์ก
 สหรัฐอเมริกา

จดหมายจากแดนไกล

ตอน...ต้นตอแห่งวิกฤตการเงินโลก และแนวทางการแก้ปัญหา

คนอยู่แดนไกล

สภาพดินฟ้าอากาศ ที่ประเทศอังกฤษในปีนี้มีสภาพแปรปรวนไม่แพ้ประเทศอื่นๆ เช่นกัน กล่าวคือ หิมะของฤดูหนาวที่เพิ่งผ่านพ้นไปเมื่อเดือนเมษายน ที่ผ่านมายังไม่ทันไร หิมะแรกของฤดูหนาวใหม่ก็พาความหนาวเหน็บกลับมาเยือนเร็วกว่าที่คาด แต่ที่สำคัญ ความหนาวกายที่ทุกคนเผชิญคงไม่มากไปกว่าความหนาวใจที่ผู้คนมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับ ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางการเงินที่ลุกลามอย่างต่อเนื่องไปทั่วโลก และแม้ว่าอังกฤษจะเป็นประเทศที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมามากทั้งจากสงครามและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจผ่านประวัติศาสตร์อันยาวนาน หากแต่ในครั้งนี่ มาตราการต่างๆ ที่นักเศรษฐศาสตร์และนักการเมืองชั้นแนวหน้านำมาใช้ ก็ยังมีอาจหยุดยั้งสถานการณ์ให้เข้าสู่ภาวะปกติได้อย่างที่คาดหวัง

จดหมายฉบับนี้ จะขอหยิบยกสถานการณ์และแนวโน้มของวิกฤตการเงินในโลกตะวันตกที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา 2-3 เดือนที่ผ่านมา โดยจะมองเชื่อมโยงไปที่ต้นตอของปัญหาผ่านเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งจะชี้ให้เห็นความบกพร่องพื้นฐานของมนุษย์ที่เป็นต้นตอของปัญหาที่บ้านปลายและมีความรุนแรงจนต้องพลิกโฉมหน้าสถาบันยกรรมการเงินของโลกที่เติบโตมายาวนานกว่า 3 ทศวรรษ ในปี 2551 นี้

สัญญาณเตือนภัย.....ที่ไม่มีใครระวัง :

สัญญาณแรกที่ก่อตัวขึ้น จากส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเชิงนโยบายที่กำหนดโดยธนาคารกลางของประเทศต่างๆ และการ

ขยายตัวของอัตราดอกเบี้ยก็ยืมระหว่างธนาคาร (Interbank rate) ที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติและเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดปีที่ผ่านมา ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีปัญหาสภาพคล่องในระบบสถาบันการเงินในอัตราเร็ว ปัญหาสภาพคล่องดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนตั้งยอดน้ำแข็งที่มีมาที่ลอยอยู่ในมหาสมุทร กว่าที่กัปตันนาวาทางเศรษฐกิจจะรู้ตัวก็ดูจะสายเกินไปเสียแล้ว เพราะเรือได้พุ่งชนก้อนน้ำแข็งเข้าอย่างจัง ตอนนี้เรือดูเหมือนกำลังจะอับปางลง ภาพสะท้อนที่ปรากฏให้เห็นผลพวงของมัน ก็คือ มูลค่าสินทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ทั่วโลกหดตัวลงทำลายทุกสถิติในรอบหลายสิบปี และวิกฤตการณ์สภาพคล่องได้ หยั่งลึกและทั่วถึงไปในระบบการเงินทั่วโลก ธนาคารและวณิชยกรรมยักษ์ใหญ่ระดับโลกที่ประสบปัญหาต้องล้มละลายและขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล ได้แก่ Lehman Brothers, AIG, Merrill Lynch, Northern Rock, Royal Bank of Scotland, Lloyds TSB ฯลฯ เหตุการณ์เลวร้ายถึงขนาดที่รัฐบาลในบางประเทศแถบยุโรปต้องกระโดดเข้ามาควบคุมกิจการวณิชยกรรมและธนาคารทั้งระบบหรือเข้ามาประกันเงินฝากทั้งระบบอย่างไม่มีเงื่อนไข เช่น ไอร์แลนด์ ไอร์แลนด์ และเยอรมัน ซึ่งทำให้สื่อมวลชนและนักวิชาการหลายคน

(packing credit)

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ชลประทานแม้ว่าเกษตรกรจะมีการยอมรับข้าวพันธุ์ใหม่ที่ไม่ไวต่อช่วงแสงก็ตาม แต่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศไม่ได้ให้ค่าความจำเพาะที่เกิดกับข้าวพันธุ์ใหม่เนื่องจากมีความกระด้างหรือเรียกว่าเป็นข้าวคุณภาพต่ำ ในทางตรงข้ามกลับให้ค่าความจำเพาะกับข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มีคุณภาพสูงกว่าข้าวพันธุ์ใหม่ โดยเฉพาะข้าวดอกมะลิ 1053 ซึ่งเป็นข้าวที่มีกลิ่นหอมและมีรสชาตินุ่มอันเป็นคุณลักษณะจำเพาะ ข้าวพันธุ์ดังกล่าวเป็นที่ต้องการของตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ ข้าวหอมมะลิ 105 จึงมีระดับราคาที่สูงกว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองทั่วไปและรวมถึงข้าวพันธุ์ใหม่ เป็นผลให้เกิดการแพร่กระจายของการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม้ว่าข้าวขาวดอกมะลิ 105 จะเป็นข้าวคุณภาพดีแต่มีผลผลิตต่ำ 4 กวาข้าวพันธุ์ไม่ไวแสงหรือข้าวพันธุ์ใหม่เกือบ 3 เท่าตัว นอกจากนี้ยังปลูกได้เพียงปีละ ครั้ง ซึ่งมีผลให้รายได้จากการทำนาของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างจากครัวเรือนในเขตภาคกลางอย่างมาก (Isvilanonda et al, 2000) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพัฒนากระบวนการชลประทานและการแพร่กระจายของข้าวพันธุ์ไม่ไวแสงในอดีตที่ผ่านมา ได้สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการในภาคการผลิตข้าวของไทยในพื้นที่ชลประทานตามมาเป็นสำคัญ สำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือการผลิตข้าวได้พึ่งพาและเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ในระดับที่ต่ำกว่าภาคกลางอย่างมาก

การลงทุนในการพัฒนาเครือข่ายของเส้นทางคมนาคมทางบกในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับต้นๆ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่การแพร่กระจายของการยอมรับรถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่ในสมัยนั้นได้ส่งผลอย่างมากต่อการขยายการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก (Siamwalla, 1987) การใช้รถแทรกเตอร์เป็นตัวบุกเบิกในพื้นที่ป่าสงวนทำให้ราคาอุปทานที่ดินต่ำและการขยายเครือข่ายของถนนในภูมิภาคต่างๆได้เป็นตัวเพิ่มความต้องการใน

ตลาดไท

ที่ดิน จากสองปัจจัยดังกล่าวทำให้อัตราการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกพืชโดยเฉพาะในกลุ่มของพืชไร่ ได้แก่ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าการขยายตัวของแรงงานส่งผลต่อสัดส่วนของที่ดินต่อแรงงานเพิ่มขึ้น และก่อให้เกิดความได้เปรียบในการผลิตทางการเกษตรและรวมถึงการแข่งขันได้ในตลาดส่งออกแม้จะมีเทคโนโลยีการผลิตในระดับต่ำ (Siamwalla et al, 1989) ในส่วนของพืชผักและผลไม้ การขยายตัวของเมืองและแหล่งพาณิชย์กรรมอันเนื่องมาจากผลพวงของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ได้ขยายตัว ทำให้ที่ดินในแหล่งปลูกพืชผักและผลไม้ที่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯและปริมาณผลมีมูลค่าเพิ่มขึ้น และได้ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายแหล่งเพาะปลูกพืชผักจากกรุงเทพฯ และปริมาณผลไปยังแหล่งที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมใน

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตการเกษตร

พื้นที่ๆ ห่างไกลออกไปตามภูมิภาคต่างๆ มีผลต่อการกระจายตัวและการขยายตัวของการผลิตในเชิงการค้าอย่างช้าๆ ในช่วงของแผนพัฒนาระยะแรกๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตลาดผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่ได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเป็นสำคัญ (สมพร อิศวิลานนท์ และจิราภรณ์ แผลงประพันธ์, 2535)

4. ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวขาวดอกมะลิ 105 ประมาณ 296 กก. ต่อไร่ (สมพร อิศวิลานนท์ 2548) โดยในจำนวนผลผลิต 5.5 ล้านตันข้าวเปลือกนั้นร้อยละ 79 เป็นผลผลิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประมาณร้อยละ 15 เป็นผลผลิตจากภาคเหนือ

5. ได้มีการตราพระราชบัญญัติอ้อยน้ำตาลขึ้นในปี 2527 โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้การคุ้มครองกับชาวไร่อ้อยและโรงงานน้ำตาล โดยนำระบบการแบ่งปันผลประโยชน์มาใช้

6. ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 25 เป็นพื้นที่ที่มีการชลประทานและส่วนมากอยู่ในเขตภาคกลางและภาคเหนือตอนล่างเป็นสำคัญ

แม้ว่าภาคการเกษตรของไทยจะมีวิวัฒนาการก้าวหน้าไปจากอดีตที่ผ่านมาและทำให้ประเทศไทยก้าวเป็นผู้ส่งออกสินค้า เกษตรสินค้า เกษตรแปรรูปและอาหารที่สำคัญในตลาดโลกในหลายชนิด แต่การแข่งขันที่กึกก้องในตลาดสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่นโยบายการค้าเสรีตามตามข้อตกลงขององค์การ การค้าโลกซึ่งประเทศต่างๆ จะต้องดำเนินการลดภาษี ผลการให้เหลือร้อยละศูนย์ในปี 2563 หรือ ค.ศ. 2520 ทำให้ประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรเกษตรแปรรูปและอาหาร ได้หันมาสนใจในด้านคุณภาพและความปลอดภัยด้านสุขอนามัยพร้อมกับได้พัฒนาประเด็นดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้า

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยทางด้านนโยบายอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการขยายตัวของที่ดินที่ใช้เพาะปลูกเช่น นโยบายการปกป้องภาคการเกษตรภายในประเทศของกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ก่อนที่จะเกิดการปฏิรูปนโยบายการเกษตรของสหภาพยุโรปในระยะเวลาดังกล่าวได้ส่งผลต่อการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังของไทย (Siamwala and Setboonsarng, 1989) หรือนโยบายการให้การคุ้มครองในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล 5 และรวมถึงการให้ย้ายโรงงานน้ำตาลไปตั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เป็นแรงเสริมให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่การผลิตอ้อยในช่วงเวลาต่อมา(สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2536) ในด้านแนวนโยบายการสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน โดยผ่านทางสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร ก็เป็นอีกปัจจัยเสริมที่มีส่วนเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาการในอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหาร ทั้งนี้ การลงทุนดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นการร่วมลงทุนระหว่างผู้ประกอบการจากต่างประเทศและผู้ประกอบการไทย ซึ่งได้นำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในกระบวนการผลิตเพื่อให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นและก้าวไปสู่การแข่งขันได้ในระดับสากลและรวมถึงการขยายตลาดเพื่อสนองตอบต่อตลาดส่งออก

(สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2541) ดังเช่นในกรณีของอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำกระป๋อง อุตสาหกรรม สับปะรดกระป๋อง อุตสาหกรรมน้ำตาล และอุตสาหกรรมไก่สดแช่เย็นและแช่แข็ง เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวได้ช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาการทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตจากการเกษตรในประเทศและการสร้างรูปแบบที่หลากหลายในสินค้าเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูปและอาหารเพื่อการส่งออกตามมา และทำให้สินค้าเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูปและอาหารหลายชนิดได้พัฒนาก้าวขึ้นเป็นผู้นำในตลาดการค้าระหว่างประเทศ เช่น สินค้าอาหารทะเลกระป๋อง น้ำตาล สับปะรดกระป๋อง และรวมถึงขนมปังกรอบซึ่งเป็นผลผลิตจากผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว เป็นต้น

ผลของปัจจัยทั้งภายในและภายนอกดังกล่าว ได้กระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเกษตรของประเทศไทยจากการที่มีสินค้าเกษตรส่งออกเพียงไม่กี่ชนิดไปสู่การส่งออกสินค้าเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูปและอาหาร ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกของประเทศได้เพิ่มจาก 50 ล้านไร่ในปี 2493 เพิ่มขึ้นเป็น 90 ล้านไร่ในปี 2531 (Panayotou and Parasuk, 1990) และเพิ่มขึ้นเป็น 131.34 ล้านไร่ในปี 2542 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547) 6 โดยในพื้นที่จำนวนดังกล่าวนี้เป็นเนื้อที่ปลูกข้าวร้อยละ 55.81 ปลูกพืชไร่ร้อยละ 30.12 ไม้ยืนต้นร้อยละ 13.57 และพืชผักร้อยละ 0.57 ซึ่งสัดส่วนของโครงสร้างดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเทียบกับในช่วงระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 1 ซึ่งมีสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวร้อยละ 71.10 พืชไร่ร้อยละ 14.75 ไม้ยืนต้นร้อยละ 13.18 และพืชผักร้อยละ 0.97 (หน่วยวิจัยธุรกิจเกษตร 2540) นอกจากนี้ในด้านมูลค่าการผลิตพบว่าเฉลี่ยในช่วง 2504-10 ได้มีสัดส่วนของมูลค่าการผลิตข้าวร้อยละ 56.51 พืชไร่ร้อยละ 22.17 ไม้ยืนต้นร้อยละ 4.51 และพืชผัก

ร้อยละ 16.80 และหากเทียบกับสัดส่วนมูลค่าการผลิตพืชเฉลี่ยในปี 2536-41 ได้ปรับเปลี่ยนไปอย่างมากโดยมีสัดส่วนมูลค่าของการผลิตข้าวร้อยละ 33.55 พืชไร่ร้อยละ 33.58 ไม้ยืนต้นร้อยละ 23.77 และพืชผักร้อยละ 6.99 (หน่วยวิจัยธุรกิจเกษตร, 2540) ในด้านการส่งออกสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูป ได้มีมูลค่าเพิ่มจาก 0.15 ล้านล้านบาท ในปี 2530 และเพิ่มสูงขึ้นเป็น 0.88 ล้านล้านบาท ในปี 2547 มูลค่าดังกล่าวยังไม่รวมถึงผลิตภัณฑ์อาหารอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้นับรวมไว้ในกลุ่มสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูป

แม้ว่าภาคการเกษตรของไทยจะมีวิวัฒนาการก้าวหน้าไปจากอดีตที่ผ่านมาและทำให้ประเทศไทยก้าวเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรสินค้าเกษตรแปรรูปและอาหารที่สำคัญในตลาดโลกในหลายชนิด แต่การแข่งขันที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่นโยบายการค้าเสรีตามตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลกซึ่งประเทศต่างๆจะต้องดำเนินการลดภาษี ผลการให้เหลือร้อยละศูนย์ในปี 2563 หรือ ค.ศ. 2520 ทำให้ประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรเกษตรแปรรูปและอาหารได้หันมาสนใจในด้านคุณภาพและความปลอดภัยด้านสุขอนามัยพร้อมกับได้พัฒนาประเด็นดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้า (ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ 2547) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการตลาดระหว่างประเทศดังกล่าวย่อมจะเป็นคลื่นลูกที่สามที่จะนำไปสู่การพัฒนาการในโครงสร้างและกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรสินค้าเกษตรแปรรูปและอาหารภายในประเทศไทยในอนาคต ทั้งนี้เพื่อก้าวให้ทันกับการแข่งขันในตลาดการค้าสินค้าเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูปและอาหารระหว่างประเทศที่จะมีความเป็นพลวัตเพิ่มมากขึ้นและมีความกดดันมาจากผู้บริโภคเป็นสำคัญ

โปรดอ่านต่อในฉบับหน้า...